

PETŐ ZSOLT

Molnár Miklós Velencében

Molnár Miklós: Rablólulti a pokol tornácán

„Minket a történet, csak hallva, nem üt szíven úgy, mint akkor, hogyha szemünk is látja, tanúk lehetünk rá.”

(Horatius: *Ars poetica*)

Hogy miként kerül ide Horatius? Ugyanolyan könnyű rá felelni, mint amilyen bonyolult is egyben a válasz. A könnyű válasz: Quintus Horatius Flaccus művei megszületésüktől fogva ott lobognak titokban az utódokban, költőtársakban s olvasókban akarva-akaratlanul. Ahogy erről némi tanúbizonyossággal szolgál az is, hogy összegyűjtött versei (*Opera omnia*) Borzsák István és Devecseri Gábor szerkesztésében hetven magyar költő-műfordító keze munkájaként tárultak a magyar rajongók elé. Persze óhatatlanul feltűnik a kötet kapcsán, hogy az 1961-es kétnyelvű kiadás fordítóinak számát tekintve döbbenetes hasonlóságot mutat a *Septuagintával*. Amelynek szintén hetven (igazából hetvenkettő) fordítója hagyományozta a héber nyelvű *Biblia* görög nyelvű változatát az utókorra.

S mikoron a klasszikus tudományokba beavatást nyertem, és szerelmem fellángolt a görög-római kultúra iránt, az anyai nagyapámtól örökölt és büszkén hordott ezüstszürke angol szövetből varrott télikabátom belső zsebében éveken át hordoztam magammal Horatius eme kétnyelvű kiadását, és lépten-nyomon, buszon, villamoson boldogan olvasgattam. (Megjegyzendő, hogy két könyv kísérte hosszú-hosszú időn át külföldi útjaimat is, a *Biblia* és Horatius – azt hiszem, ezt hívják zavarba ejtő egybeesésnek.)

A bonyolultabb magyarázattal veszi kezdetét Molnár Miklós-recepcióm. De előtte még mindig egy kis Horatius. A latin szerző *Ars poeticáját* megszületésétől fogva szinte folyamatosan kommentálták és idézték. Hovatovább műve eljutott odáig, hogy évszázadokon át párhuzamosan kezelték a műben felmerült gondolatokat Arisztotelész *Poétikájával*. Mintha eltalálták volna költészet és filozófia közös verőerét.

Nos, Molnár Miklós jelen köteténél is valami hasonlót érzékelek. Mintha hetven nyelvre (s egy garabonciás fordulattal: minden nyelve magyar) fordítaná és keresné önnön magát.

Mindemellett felmerül az olvasóban, hogy ez a keresés tudván tudott lehetetlenség, hiszen egy igazi lunátikus (lásd alcím: *Lunátikus rövidkék és hosszabbkák*) –, aki (a lunátikust itt nem jelzőként, hanem alanyként értelmezve) Jókai Mór után szabadon a háztetőkről riogatja Debrecen érdemes polgárait – önmaga nemléteének tudatában bizonyossággal csak abban lehet biztos, hogy keres. Hiszen mint *emberi ember*, eltűnően van. Talán elbúvóban, vagy mindenütt és sehol sem jelenlévőben. Mert el kell bújni, nemlétezőnek kell magát mutatnia, mint ama Jókai-féle lunátikusnak, ha nem akarja, hogy lefüljék és móresre tanítsák.

Molnár Miklós az *Egy öreg csavargó klapanciái* verseskötetében (ami címét tekintve nem hagyja rezzenéstelenül nem létező bajuszszálaimat, hogy vajon miféle egyezés lehet *Charles Bukowsky: Egy vén kujon jegyzetei* és további feljegyzései köteteivel – zárójel bezárva), az egyik rendkívül felkavaró, biblikus, illetve apokrif szövegeket is idéző versében (*Maszk nélkül*) így fogalmaz:

„Körülvettetek mindenfelől. Tud- / játok, ha leülök, vagy fölállok, ismeritek a gondolataimat is. Szem- / mel tartjátok, merre járok, mikor pihenek, ismeritek minden uta- / mat. Ha égbe szállnék, ott lennétek, ha a holtak közé fekszem, ott / is jelen vagytok.

E mindent és mindenkit gyarmatosító és ellenőrző kultúrában / az arc elrablása, kifosztása és megszenteltetésének a végső lépés / az emberi eltűnése felé.”

S talán ezt az eltűnést hivatott tovább magyarázni a *Rablólulti a pokol tornácán* lunátikus (itt már jelzőként értelmezve) kötet legelső írása, amelynek címe: *Szertenézek, s nem lelem honom a hazában*. Amely mindamelllett, hogy a *Himnusz* egy sorának parafrázisa, párhuzamra talál az írás mottójának evangéliumi szavaival: „A rókáknak barlangjuk van, az égi madaraknak fészük, de az ember fiának nincs hová lehajtania a fejét.”

Az írás tartalma pedig egy megdöbbentő felsorolás, amelyből valóban feltűnik, hogy a rövidke önéletrajz több száz párnája, albérlete, szállása, nyugalomra és nyughatatlanságra okot adó helye, helyszíne valójában egy fokozhatatlan állapotba taszítja az azt elviselő, vagy már el sem viselő, minden emberiből kivetkőzött, de talán ettől igazán emberi (vagy talán itt a különbség: emberfiai) embert. S talán ezek a helyek egyetlen írásba összeolvadva, visszafele hatva felszívják, elnyelik egy hatalmas ásitással, mint Khóra tenné Derridánál. Ahogy Lamár Erzsébet írja Derrida kapcsán a *Szavak és határok* című esszéjében: Khóra a befogadás helye. S kicsit hosszabban: „'Khóra' mint 'nem-hely' és 'nem-idő', maga a meghatározatlanság, amely helyt ad minden meghatározásnak.”

Vagyis képes lesz a nem létezése folytán olyan lehetetlenségnek is helyet adni, mint a helyét nem találó, minden emberiből kivetkőzött (talán kivetkőztetett) emberfia helye-nincs lényre számára biztonságos búvóhelyet adni.

Molnár Miklós kapcsán nem véletlenül említtem Jacques Derridát, hiszen a magyar filozófiai életbe ugyan csak késve, de mégiscsak betörő francia filozófus *Grammatológiáját* szerzőnk fordította, jobban mondva, az ő szavaival: transzformálta. S így talán ő maga is szimpatizál azzal a derridai gondolattal, Belovai György szűrőjén keresztül, ahogy utóbb említett szerző *Jacques Derrida: Grammatológia* című műve kapcsán megfogalmazza: „Az erőszak legelemibb módon ugyanis már eleve a beszédbe van ágyazva, nem pedig külső erőszakról van szó, ez az önmagának való jelenlét elvesztése.” S ez a jelenlétvesztés, illetve az erre való ráébredés sodorja odáig Molnár Miklóst is, hogy egyetlen fix kapaszkodópontját az írásban keresse és találja meg (későbbi értelmezésben pedig inkább az olvasásban lelheti meg a fix pontot). Hiszen „a logocentrizmus dekonstrukciójának kulcsmondata, miszerint: »a beszéd már önmagában írás«”.

S talán a leírt szöveg visszafele is olvasható, hiszen igazából úgy juthatunk el az elejéhez, ha végigolvassuk a novellát. Ekkor élednek meg a kezdeti szavak, amelyek mondatokká összeállva úgy hatnak, mintha összegzései lennének egy hosszú felsorolásnak. A *Rablóulti a pokol tornácán* kötet első írásának legelső mondatai: „Ennyi és nem több az életem története: létezésem lehetősége évmilliókig ketyegett az idő méhében.” S ezt követi a testet öltés, az anyaméh felemlítése (mintha még mindig Khoráról beszélnének), s a születést követően: „Azóta egyfolytában vagyok.”

Ez az egyfolytában való lét szinte tényközlésből, felsorolásokból áll össze, mintha napról napra, hétről hétre, hónapról hónapra tudatosan összeállított cetlikből – mint egy patchwork – lenne az egész élet. Ami 'csak úgy' megtörténő, befolyásolhatatlanul kiírt orvosi penzum a létezésre.

Amely élet néhány írással később a Luxembourg-kertben folytatódik. Az *üvöltő filozófus* írásában Molnár Miklós felidézi azt a filozófust, aki miatt – mint állítja – ő maga is megtanult franciául: „Cioran kedvéért tanultam meg franciául, legalábbis *olvasni* franciául.” A kurzívval szedett *olvasni* szó figyelemfelhívás arra, hogy a beszédnél és az írásnál nagyobb a készsége, tehetsége az olvasásra francia nyelven. De Cioran kapcsán számára az egyik legfontosabb tényező a filozófiai alaphozzáállás, amely úgy hat órá mint olvasóra, hogy: „A Cioran gondolataival való tartós együttélés közben magam is ontológiai hajléktalanná ütődtem.”

S ez az ontológiai sehová sem tartozás (amely egyben kitüntetett állapot, hiszen mintegy kiérdemelten, szinte lovagként ütődik erre [persze kérdés, hogy ki vagy mi által]) ismét felidézi azt a lunatikust, aki lassan-lassan a közkönyvtárakban sem találhat menedékre, mint a hajléktalan, akiről Molnár Miklós olvasott a *Libération* francia napilapban: „...aki közkönyvtárakban töltötte napjait Nietzsche és Cioran olvasásával...”

S az olvasás egy egészen különleges létállapotba hozza a szerzőt (a Luxembourg-kertben üldögélve egy nyári délután), amint ugyanebben az írásában vallja: „...így randevúzott bennem Émile M. Cioran és Vörösmarty Mihály.”

Bakonyi István fogalmazza meg a következő mondatokat Molnár Miklósról az *Egy öreg csavargó klapanciái* kötete kapcsán: „Molnár Miklós hangja páratlanul őszinte, minden sallangtól mentes, titkait fölfedő, »maszk nélküli«, s közben arról is meggyőződhetünk, hogy szerzőnk a kánonoktól független, sehova be nem sorolható értelmiségi. Vagy csavargó az irodalmi életben? És árad a szövegekből az életszeretet, annak ellenére, hogy mélységeket tár föl.”

Ezt a kis méltatást talán úgy is át lehetne írni, hogy amit Molnár Miklós tesz, az nem pusztán csavargás az irodalmi életben, hanem csavargás az ontológiai és nem ontológiai létről szóló művek között s az olvasási élményben (amely talán az íráshoz hasonló kiemelkedő kapaszkodópont, egyfajta bizonyosság a mégiscsak létezésre s annak bizonyíthatóságára). Írásai pedig a bensővé vált olvasá-

si élményből fakadó, valami gyökeresen ismeretlen létállapotban való csavargásról szóló beszámoló. S kérdés, hogy bennünk, az ezeket a műveket olvasókban mit okoznak vajon ezek a sorok. Pusztán csak irodalmi vagy szintén ontológiai hajléktalanná válik-e az olvasó, vagy amint Molnár Miklós Cioran kapcsán is megvallhatja, amint „nem lelé honját a hazában”, hogy (idézet Ciorantól a szerző által): „Önmagát becsülő embernek nincs hazája. A haza: kullancs. Nem tartozom a világhoz, hogyan is tartozhatnék egy hazához?”

Mintha univerzumbuborékok közé szorulna Molnár Miklós, mintha a rókákkal ellentétben egy olyan barlangba kerülne, ahonnan semmiféle evangéliumi- vagy platóni barlanghasonlat-magyarázat ki nem menthetné. A buborékok vagy a nem is létező buborékok közötti hely talán egy olyan „külő sötétség”, amelyről az *Evangéliumok* is nyilatkoznak.

De ezt a sehová sem tartozást és köztes térbe való vettetést mégis képes feloldani a szerző.

Bakonyi István többszörösen összetett kritikát fogalmaz meg az *Egy öreg csavargó klapanciái* kötet kapcsán, miszerint: „...»Szövegeiben mintha egy Berzsenyi robusztus ereje és egy Sinka gyökeres népisége találkozott volna Emil Cioran cinizmusával és a popkultúra trágár végleteivel...« – írta 2015-ben Gyurác Ferenc Molnár Miklós írói értékeiről. Az íróról és költőről, akinek akkor mintegy tucatnyi könyv volt már a háta mögött. Frappáns jellemzés, jól illik az *Egy öreg csavargó klapanciái* szerzőjére is.”

De mi is ez az erő és érték, s miben gyökerezik, hogyan képes visszaemelni őt a nem létező homba, az ontológiai gondolkodásba, a Derridával fűszerezett filozófiai életbe s a költők és írók sorába.

Talán nem véletlen a kurzívval szedett szó, hiszen lehet, hogy ez az erő és érték maga az *olvasás*.

Hiszen amint én magam is Horatiust és a *Szentírást* hordoztam éveken át magammal, s *olvas-tam* (szó szerint sok esetben lépten-nyomon), úgy Molnár Miklós is felfed magáról egy titkot. A *Rablóulti a pokol tornácán* kötetében kifejti, hogy Velencében járva az ő „bédekkere” Sinka István *Eltűnik a Hóri domb* című kötete volt. Milyen érdekes, hogy – amint Molnár leírja a magyar nyelvű könyvről: „...szerzőjével ellentétben, aki sohasem juthatott el Itáliába, valami rejtélyes úton-módon ebben a velencei könyvesboltban kötött ki”. S a kötet megvásárlásával és velencei útkönyvvé emelésével túllép téren és időn. Sinkát nem megidézi, hanem ő maga is életre kel, például ahogy Molnár Miklós írja Sinkáról, aki soha nem járt Velencében: a tenger „[h]atalmas látványával Sinka alig tudott betelni”. Ezek szerint Molnár Miklós fantáziájában az olvasó visszahat az íróra. Életre kelti a gondolatait és magát a szerzőt is. Különleges ontológiát fejt ki, amelyben ijesztő lehet, hogy így, a kötetet olvasva és írva a kritikát, a szerző talán itt ül velem a kanapén, miközben én magam is írok, s olvasom őt.

Persze kérdés, hogy ilyen esetben miféle trágárság jutna eszébe, hogy alátámassza Bakonyi István idézett mondatát, amelyet a popkultúra trágár végleteiről fogalmazott meg. S ekkor talán az én gondolataim is olybá tűnnének Molnár Miklós számára, mint ahogy írja a velencei turistákról: „Tíz óra tájban megindul a turista-szökőár, és özönlik mindenhonét: épületekből, pincékből, padlásokról, hidakról és hidak alól, a földből, a vízből, a föld és víz alól, a levegőből, a Szent Márk téren tán még a galambok végbélyüléséből is.”

Megfogalmazására döbbenetes antinómiaként maga Goethe is megjelenik ugyanabban a pillanatban, ahogy „hódköztársaságnak” nevezi Velencét.

Talán nem is ontológiai vita ez, hanem egy lunátikus abszurd játék, ahol egyszerre jelenik meg a filozófiai horizont és a mélységes trágár kifejezőmód, majd a klasszikus goethei világ és a sinkai pásztorkultúra, s minden egyéb, amit én magam is idéztem. Talán a szerző így alkot egy egészet a töredékekből. S ezt a szöveget nyújtja át nekünk, olvasóknak, hogy mi magunk is saját szöveget készíthessünk, létrehozassuk önnön abszurd világunkat vagy eme lehetséges világ leírását. Erről írja Molnár Miklós a *Sinka Istvánnal Velencében* című novellájának legvégén: „Állunk a Tejútrendszer közepén esőben, hóban dideregve, naptól égetve, éjjel-nappal éberen, és bámulunk báván egy-egy hintó után, ha tovakarikázik előttünk.”

De ahogy verssel és ráadásul Horatiusszal kezdtem mondandómat, s „szemünk most már látta a történetet”, úgy illik szintén verssel is befejezni. De stílusosan Molnár Miklóssal. Az *Egy öreg csavargó klapanciái* című kötetének *Oroszlánketrec előtt* című versének befejező sorait idézem, amely verscím igazán jellemző lehet arra az olvasóra is, aki Molnár Miklós bármely kötetét felüti, s úgy mond, ezzel oroszlánketrec előtt áll. Nos, a sorok így hangzanak, amelyek egyszerre filozófiai mélységet és amerikai popkultúrát is idéznek: „Amiről nem lehet beszélni, / arról üvölteni kell.” Az üvöltés elhangzott, már csak meg kell hallani. (*Kortárs Könyvkiadó, 2022*)